

Ismét gyászol a hazai művészlég. Mezei Mária neve mellé a születési, 1909-es évszám párjaként odavésik az 1983-ast. Az elmúlt fél évszázad egyik legsokoldalúbb, legszínesebb és tán legtöbbet szenvedett művészegénysége távozott. Jelenség volt — árva lett a magyar színpad, a mozivászon, a magnószalag, a lemezbarázda; visszhangtalanabb a színház, a kiskocsmá, a hangversenydobogó. Barévtizede oxigénpalackhoz láncolta a betegség, mégis mindig jelen volt rádiófelvételeken, felújított filmek cellulóidiszalagján, egy-egy színházi előadás megőrzött pillanataiban, szétkapkodott lemezfelvételein, gyorsan népszerűvé vált életrajzi könyvében. Kecskeméten született, mégis Szeged volt bölcsőhelye, kiröppentő fészke. Búcsúképpen idézzünk egy vallomásából.

...Az én igazi szülőföldem: az épülő, szépülő Szeged régen lebontott Ipar utcája, hiszen ott nőtem fel, s mert csak emlékeimben léteznek, semmit sem változott. Mióta kifulladtam, egyre többet futkározom rajta... Ágyammal szemben a régi Templom tér főnagytót, kiszínezett fényképe függ. Véletlenül éppen születésem évében készült, s régi játszótársam, egy templomtéri gye-

Elment a „Bujdosó lány”

rek, Altmann Sanyi a 60. születésnapomra hozta ajándékba.

Mióta axigénpalackhoz kötözött mentőcsónak a lételem, néha a Templom tér gázlámpájától oldom el az ágyam, s bevezetek csendesesen az Ipartestület sarkán „a világ legszebb utcájába”. Hiszen a Tiszához vezet... Az utcában mindenki régen alszik már... De a Tiszán süt a nap! Elnyúlok csónakom fenekén, s boldogan hallgatom a fényben fűdő halak halk csobbanását...

Házunkhoz közel lakott Juhász Gyula az édesanyjával. Minden reggel ott futott el az ablakunk alatt szakállasan, sápadtan, égő szemekkel. Hajszolt volt és riadt. Gyermekkoromban félttem tőle. Ma tudom: költő volt, tehát igazsághordozó egy igazság nélküli világban. Juhász néni mi, az Ipar utcai és Templom téri, örökre visítva rohanó, önfeledten játszó gyerekek nagyon szerettük. Mindig kaptunk tőle valamit, hol zsiros kenyeret, hol simogatást. Tö-

kéletes anyja volt, hát tudta, hogy minden ami él, szeretetből él. Amíg felnő, abból amit kap, azután pedig abból a szeretetből, amelyet őd ad másoknak. De nehezen tanultam meg ezt az egyszerű, de milyen boldogító tételt!...

A Tömörkény István gimnáziumhoz a nagy tanító, József Attila illik. Egyetlen egyszer kezet fogtam vele. Tizenhat éves, hiú, kövér, beképzelt „irodalmár” voltam már, de mert szegény pattanásos volt és izzadt a keze, nem hittem el róla, hogy igazi költő. Ki sem nyitottam akkor megjelent versesfüzetét. Buta-buta kislánykörtársa a Csodának! Bizony, a körtársak butasága, süketisége, közönye, gyűlölete, irigysége... tehát szeretetnélküliség ölte meg őt. Nekem magamnak mi mindenen kellett átmennem, míg fölismertem ezt a legárvaabb testvért; amíg megértettem ezt a nagy tanítót, aki az igazsághól táplálkozó ember-szeretetével tanít, lázít, melegít, vigasztal, szeret: életet ma bennünket, s tartja életben ezáltal önmagát, mindaddig, amíg igaz szót befogadni tudó ember lesz a földön. Ez a valódi halhatatlanság... ”

Elment a „Bujdosó lány” égi rengetegbe. Itthagya szírványos egyéniségének emléket, szeretetét és szeretsugárzását. Ami életben tartja, mint a halhatatlanokat.

Tóth Bélára emlékezünk

Az ellentététől terhes százzadelőn, 1903. április 23-án, Szegeden született Tóth Béla, 6 gyermekes csizmadia egyik fiaként. Mint általában a szerény jövedelmű családok gyermekei, Tóth Béla is korán megismeri a kenyérkereset keserveit. A 6 elemi elvégzése után, 12 éves korában kifutófiúként már dolgozik, s az így szerzett kevéske pénzzel is igyekszik hozzájárulni az első világháború következményeként megnövekedett családi gondok enyhítéséhez.

Néhány évvel később, 1920-ban, cipésztanulónak szegődik az Első Szegedi Cipész-, Csizmadia- és Papucskészítő Szövetkezetbe, ahol felszabadul, s cipész szakmunkásként dolgozik itt egészen 1938-ig, majd még ebben az évben átkerül az ekkor létesült Dél-magyarországi Cipőgyárba.

A munkásmozgalomba 1933-ban kapcsolódik be. Mint ismeretes, ebben az évben — a nagy gazdasági világválság utolsó évében — került hatalomra Hitler, s a finánciókésék Németországban fasiszta diktatúrát valósítanak meg. Magyarországon ugyanekkor az uralkodó osztályok legreakciósabb csoportjainak érdekeit kifejező Gömbös miniszterelnöksége alatt szintén megkísérlik a totális fasiszmus bevezetését. Fokozódik a terror nemcsak az illegálisan tevékenykedő kommunisták ellen, hanem a legális munkásmozgalom — a Szociáldemokrata Párt, a szakszervezetek, a munkás kultúr- és sportegyletek — ellen is.

E küzdelmekkel teli időkben a baloldali, osztályharcos szociáldemokraták — elsősorban Lacsán Mihály, Bernáth András — segítségével válik szervezett munkássá, kapcsolódik be a sztrájkokba. 1933-ban az egyre növekvő megélhetési költségek ellensúlyozása érdekében, az Első Szegedi Cipész-, Csizmadia- és Papucskészítő Szövetkezet munkásai munkabéremelési akciót szerveznek, majd követeléseik teljesítése érdekében sztrájkba lépnek. Tóth Béla szintén ott van a sztrájkolók között. Később, 1936-ban, a Zsurkó-féle cipőgyár munkásai hagyják abba a munkát, ugyancsak bérkövetelések miatt. A szervezett munkásság — így Tóth Béla is — keresetük egy részének felajánlásával szolidaritást vállal a sztrájkolókkal, anyagilag támogatják őket.

1933-tól tagja a Bőripari Munkások Szakszervezete szegedi csoportjának, ahol munkája elismeréseként beválasztják a vezetőségbe. A szakszervezeti tevékenység mellett részt vesz a Szociáldemokrata Párt szegedi szervezetének munkájában is. Ezekben az években egyre tudatosabban vállalja a munkássorsot, a munkások érdekeinek képviselését.

Közvetlenül a második világháború előtti hónapokban a sze-

gedi munkásság egy része újabb bérkövetelési sztrájkokat szervez. Ugyanekkor arra is törekedtek, hogy képviselőik részt vehessenek a bérmegállapító bizottságok tevékenységében is. Ennek a küzdelemnek az eredménye az, hogy Köpiás Jánosé (Pátria Cipőgyár), Tóth Béla (Dél-magyarországi Cipőgyár) bekerült a budapesti bérmegállapító bizottságba.

A második világháború éveiben a hadiüzemmel nyilvánított Dél-magyarországi Cipőgyárban dolgozik, s a baloldali szociáldemokratákkal együtt igyekszik védeni a munkásság érdekeit.

A fasiszta rendszer összeomlása, Szeged, az ország felszabadulása, Tóth Béla számára is a szó igaz értelmében felszabadulást jelentett. Mint tapasztalt, szervezett munkás, azonnal bekapcsolódik a termelés megindítási feltételeinek megteremtésébe. 1944 őszén a munkások a Dél-magyarországi Cipőgyárban is létrehozták az Üzemi Tanácsot — üzemi bizottság —, amelynek tagjává megválasztották Tóth Bélát is, aki 1946-tól 1948-ig annak elnökeként tevékenykedik.

A harcokban megedezett munkás 1945-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba, s a petőfitelepi pártszervezet vezetőségének tagjaként küzd a munkásosztály kizárólagos hatalmának megteremtéséért.

1948. március 25-én a száz munkásnál többet foglalkoztató üzemeket államosították. Szegeden állami tulajdonba került — többek között — a Dél-magyarországi Cipőgyár is, melynek igazgatói posztjára a népi demokratikus rendszer Tóth Béla elvtársat állította. Következésképpen, a munkások érdekeit figyelembe véve, azokkal együtt dolgozva, erejét, egészségét nem kímélve dolgozott. Önmagával, munkatársaival szemben igényes, szigorú, de igazságos vezető volt, akit a dolgozók becsültek és szerettek. A Szegedi Cipőgyár és a Dél-magyarországi Cipőgyár 1955-ös egyesítése után az I. számú telep vezetőjeként dolgozott egészen 1963. július 15-ig, nyugdíjba vonulásáig.

Az igazgatói munka mellett aktív résztvevője a pártmunkának is.

A nyugdíjas évek sem jelentettek számára télenstést. Az 1970-es évek elején a Hazafias Népfront munkájába kapcsolódott be, s a petőfitelepi körzeti szervezet vezetőségében a titkárhelyettesi teendőket látta el.

Az 1977. február 7-én elhunyt Tóth Béla elvtárs munkás életútja a dolgozók jogaiért, a szocialista Magyarország megteremtéséért küzdő forradalmárok életét példázta. Tevékenységét pártunk és államunk a Szocialista Házért Erdemrend mellett több más, magas kitüntetéssel is elismerte.

DR. FEHÉR ISTVÁN

A nagy kísérlet

John Leepfener, világhírű orvosbiológus egyedülálló, nagy és titkos kísérletbe fogott harmincöt évvel ezelőtt. Vállalkozásának téje semmivel sem volt kisebb, mint hogy bizonyítsa: ha az embert születése pillanatától kezdve megóvják mindenféle civilizációs és társadalmi ártalomtól — milyen optimális kort él meg? Kísérletének komolyására jellemző, hogy szövetkezett egy Arkansas állambeli házaspárral, miszerint születendő gyermeküket pontosan az ő tanácsai szerint termékenyítik, szülik, nevelik, serdítik a világba.

Jelentősége van itt minden szónak. Hogy termékenyítik... Természetesen nem kevesebbről volt szó, mint hogy Mr. Balek és Mrs. Balek pontosan megtervezi az utód fogamzását. Nem ám, hogy csak úgy ad hoc csinálnak egy gyereket! Vizsgálatok előzik meg természetesen az összeengedést is. Nem lehet jó idő egy influenzajárvány, egy napfolttevékenység. Nem szabad „családot tervezni” italsóan, depressziósan, állás nélkül, dekonjunkturában...

A horoszkópot is meg kell nézni! Lehetőleg január második felére essen a fogamzás!...

És lőn... Mrs. Balek februárban jelenté, hogy „Anyának érzem, óh Professor Leepfener magam!” Január... Jó hónap. A magzat októberben nyitja szemcskéit a világra, tehát hamarosan a tavasz és a nyár vitamin-tengerében, napfényének örömeiben fürödhet. Erős csontozatú lesz, s éretten kerül majd iskolába. Mrs. Balek nem iszik, nem dohányzik terhessége idején, egészséges életet él, sétál, napozik, tornázik, de természetesen dolgozik is, hogy a gyermek átlaganyától születhessék.

Ideális súly, eszményi koponyaméret. A kis Dilly úgy jött a világra, ahogyan meg vagyunk írva: fájdalommal, de egészségesen. Anyucinak volt teje, ideje, türelmes és aggódó anyósa; apucinak állása, ambíciója, megfelelő jövedelme. Kalóriatáblázatról kimért táplálkozás, ideális szoktatás, megfelelő ingerek, puha családi fészkek, rendes és rendszeres edzés, vitaminok, napfény, bankbetét. Úgy nőtt, ahogyan azt a tudomány elvárhatja, úgy eszedett, ahogyan azt az életkor sajátosságai előírják.

Nem volt soha koravén vagy maradi, nem kurvázta le az óvónéit és nem erőszakoskodott a tanító néivel; járatos lett a zenében és a táncban, a társalgásban és az üzleti életben; közepesen jól számolt és megfelelően kombinált; testsúlya pontosan

igazodott a magasságához; nem gyűlölte a négerket és nem paktált marxistákkal; nem akarta megváltoztatni a világot, de nem is hitte, hogy ez a világ a világok legjobbika; nem érte atom-sugárzás, de nem is akart atom-bombát dobni San Marinóra; becsülte a dolgos életet, de ambicionálta, hogy dolog nélkül megélhessen — egyszóval igazi polgárnak született, nőtt, fejlődött. Átlagpolgárnak, aki lehet éppen sikeres is, el is szűrülhet, de mindenképpen a század józan embere marad. S bizony, a kis Dilly nem kapott rá a dohányzásra és nem szívott fűvet; tizenhatalmadik éve előtt nem engedték bordélyba; kocogott, tanul matematikát, filozófiát, közgazdaságtant; járt zsúrokra és vizisizett; próbált zenét és vívást, bajnokságot nyert úszásban és fölverték a gimnáziumba; verseit honorálták az önképzőkörben és frizurája megfelelt a tengerészgyalogság mértékrendszerének; elolvasta a Hogyan csináljunk karriert? című könyvet és maga is írt egy dolgozatot a mértékletes élet előnyeiről; kétszer mosott fogat naponta és türelemmel viselte felső protézisét.

Eszményi gyerekeknek, kamaszoknak, felnőtteknek indult tehát Dilly: megszerezte az érettségi bizonyítványt, a katonai alkalmasságot; hiába kerültek ferdehajlamú fiúk és könnyűcske lányok, narancslevet ivott és primőröket esett; sírt a nagymama temetésén és Popey-jelmezt csinált a maszkabálra... Szóval, Dilly Leepfener elméletének nagyszerű igazolására indult. Száz évet élhet ezzel az attitűddel, ...kétszáz évet... dörzsölgette a tenyerét Mr. Leepfener. Reflexek, pulzus, cor, széklet, vizelet, minden ideális! Testsúly, magasság harmonikusabb nem lehet. Pszichiáter vizsgálta, tesztek özönével nyaggatták: Dilly a század optima! Megvan a recept az ember relatív halhatatlanságára!

Dilly lábán vitte a tüdőgyulladást és szervezete gyógyszer nélkül győzte le a himlők mindenféle gyermekkori variációt. Dilly sosem vizelt az ágyba és a kelleténél többet nem onanizált. Dilly maga lett a tökéletesség. Huszonnyolc évesen, megalapozott egzisztenciával nősült, Costa Ricára utazott nászútra, elhatarozta, hogy januárban nemz utódot, a gyermekét úgy neveli fel, hogy megóvja minden veszélytől, s majdan egy biztosító társaság megbecsült üzletembere legyen.

A nagy kísérlet nagyot ígért. Immár két generáció igazolja majd dr. John Leepfener elméletét. Talán Nobel-díj...

Lehető volna is. Hanem szegény Leepfener professzor akkor, midőn már vetését arathatta volna súlyos nikotinmérgezőssel kórházba került. Ebből azonban még sikerrel megmenekülhetett volna, ha az alkohol nem szagattja el az idegeit. Mit alkohol! Igazából az LSD kezdte ki.

A nagy kísérletet nem fejezte be. Legjobb tanítványára, dr. Angina Pectorisra hagyta tudományos dösszéjét. Talán majd ő befejezi.

Am dr. Angina Pectoris mestere szomorú vége fölött sem medíthaltott igazán elmélyülten, mert nekrológiájával egy napon olvashatta a Reporter Archosban a Dilly Balek öngyilkosságáról szóló szomorú hírt, s búcsúlevelének lehangoló részletét: „Éltem példásan, ettem grammra, szerettem másodpercre, gondolkoztam átlagmódrá. Ebből ennyi éppen elég volt.”

A nagy kísérlet itt érte véget. „Ha a tudomány nem követelne állandóan új bizonyítékokat!

SZ. S. I.

AZ ÉV SAJTÓFOTÓJA CÍMŰ KIÁLLÍTÁSRÓL — LENGYEL GÁBOR: VASUTAS